

ชื่อวิทยานิพนธ์	ศักยภาพของคฤภษะวันศุกร์เพื่อพัฒนาสังคม กรณีศึกษาคฤภษะวันศุกร์ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้
ผู้เขียน	นายมูหะมัด คอยา
สาขาวิชา	อิสลามศึกษา
ปีการศึกษา	2560

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมายและบทบาทบุญดีเกี่ยวกับคฤภษะวันศุกร์ ศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับการนำเสนอคฤภษะวันศุกร์ของเคาะฎิบและผู้ฟังคฤภษะวันศุกร์ และข้อเสนอแนะจากทั้งสองฝ่าย และศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพของคฤภษะวันศุกร์ในการพัฒนาสังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณโดยอาศัยเอกสารปฐมภูมิ ทุตยภูมิ ทุตยภูมิ และเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า

1. คฤภษะคือการแสดงปาฐกถาธรรมก่อนละหมาดวันศุกร์ มีข้อบังคับ(รูกุน) เจ็ดข้อ ประเภท ความสำคัญ บทบัญญัติและพิธีกรรมต่างๆ ทั้งก่อนนำเสนอ ขณะนำเสนอ และหลังจากการนำเสนอ บทบัญญัติว่าด้วยการฟังคฤภษะวันศุกร์ เนื้อหาคฤภษะวันศุกร์เป็นส่วนหนึ่งของการตะอวะฮีย์ให้ผู้ฟังได้รับความรู้ ข้อเสนอแนะ ชัดเจนล้าจิตสำนึก และข้อเสนอแนะเพื่อแก้ปัญหาของสังคม และคฤภษะวันศุกร์มีศักยภาพในการพัฒนาสังคม

2. ผลการวิเคราะห์ทัศนคติเกี่ยวกับการนำเสนอคฤภษะวันศุกร์และผู้ฟังคฤภษะวันศุกร์พบว่าคฤภษะวันศุกร์เป็นส่วนหนึ่งของการตะอวะฮีย์มวลชน มีผลต่อผู้ฟังเป็นอย่างดีหากผู้ร่วมละหมาดฟังด้วยความตั้งใจและเคาะฎิบนำเสนอด้วยทักษะและวิธีการที่สามารถให้ผู้ฟังเข้าใจง่ายขึ้น เนื้อหาการยึดมั่นกับหลักคำสอนของศาสนาที่มาจากคำภีร์อัลกุรอาน อัลสุนนะฮ์ การประกอบอิบาดะฮ์ การรำลึกถึงพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ และรำลึกถึงวันแห่งการตอบแทนในอาคิเราะฮ์

3. เนื้อหาที่ปรากฏในคฤภษะวันศุกร์เป็นความรู้และข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์และสรุปผลของเคาะฎิบ ถูกเรียบเรียงในรูปแบบความเรียง โดยเน้นการให้คำแนะนำและข้อคิดเพื่อให้ผู้ฟังสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตที่ถูกต้องตามหลักการศาสนาและเกิดการยำเกรงต่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ผู้การมีคุณธรรมจริยธรรม อันนำไปสู่การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน

4. ผลจากการวิเคราะห์แบบสอบถามจากเคาะฎิบผู้นำเสนอคฤภษะวันศุกร์พบว่าคฤภษะวันศุกร์มีเนื้อหาที่เป็นความรู้ผสมผสานการตักเตือน ข้อเสนอแนะแก่ผู้ร่วมละหมาด เคาะฎิบได้ใช้โอกาสอย่างคุ้มค่าในการนำเสนอสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ฟังทั้งเรื่องโลกดุนยาและเรื่องอาคิเราะฮ์ ใช้ภาษาที่ผู้ฟังเข้าใจง่าย เรียบเรียงเนื้อหาที่สละสลวย ถึงแม้จะอ่านจากเอกสารก็ตาม แต่สามารถดึงดูดความสนใจของผู้ฟังได้โดยเฉพาะในวาระการชุมนุมละหมาดวันศุกร์ซึ่งมีสัปดาห์ละหนึ่งครั้ง

5. ผลจากการวิเคราะห์แบบสอบถามจากผู้ฟังคฤภษะวันศุกร์พบว่า ผู้ร่วมละหมาดวันศุกร์มีความหลากหลายด้านวัยวุฒิ การศึกษา อาชีพ ความเข้าใจด้านเนื้อหาและภาษา การนำเสนอคฤภษะวันศุกร์ใช้ภาษาถิ่น เนื้อหาควรเป็นเรื่องใกล้ตัวที่เกิดขึ้นในชุมชนและสังคมในรอบสัปดาห์ เน้นการให้ความรู้ใหม่และตักเตือนเรื่องศาสนา แทรกด้วยเรื่องการประกอบอิบาดะฮ์ การชัดเจนล้าจิตใจ

เรื่องคุณธรรมและจริยธรรม หลากหลายหัวข้อและเนื้อหา นำเสนอปัญหาและแนะนำวิธีการแก้ไข ใช้เวลาระหว่าง 15-25 นาที และคุณบะฮ์สันดีกว่าคุณบะฮ์ยาว

6. ศักยภาพของคุณบะฮ์วันศุกร์เพื่อการพัฒนาสังคมขึ้นอยู่กับการนำเสนอของ เคาะฎิบที่มีทักษะและความสามารถในการนำเสนอเนื้อหาที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง ผู้ตอบ แบบสอบถามร้อยละ 85 ตอบว่าความรู้ที่ได้จากการฟังคุณบะฮ์เป็นความรู้ที่เคยศึกษาและทราบจาก สื่อต่างๆ ที่มีในปัจจุบัน เคาะฎิบเพียงแค่เรียบเรียงประโยคเป็นเนื้อหาใหม่ ส่วนใหญ่เป็นเนื้อหาเก่าที่ คนส่วนใหญ่เคยฟังมาหลายครั้ง แต่ยอมฟังได้เพราะถือว่าเป็นการตักเตือน เพราะเรื่องศาสนาไม่ จำเป็นต้องเป็นเรื่องใหม่เสมอ เรื่องเก่าก็ยังคงใช้ได้หากนำมาประยุกต์ใช้ให้ถูกวิธีและปฏิบัติอย่าง ต่อเนื่อง ส่วนผู้ฟังร้อยละ 15 ตอบว่าเนื้อหาคุณบะฮ์เป็นความรู้ใหม่ที่ยังไม่เคยฟังจากที่ใดมาก่อน จึง สนใจที่จะฟังและติดตาม

Prince of Songkla University
Pattani Campus

Thesis Title: Potential of Friday Khutbah for Social Development : A Case Study of Friday Khutbah in Southern Border Provinces of Thailand
Author: Mr. Moohamad Khoya
Major Program: Islamic Studies
Academic Year: 2017

ABSTRACT

This study aims i) to investigate meanings and provisions regarding Friday sermons (Khutbah), ii) to examine attitudes towards speeches delivered by Khatib (the individual who delivers the Khutbah) and the Khutbah attendees as well as the suggestions from the stakeholders and iii) to analyze the potential of the Friday sermons and social development in southernmost provinces of Thailand. Qualitative and quantitative analyses were used in this study namely, primary data, secondary data and data collection. The findings are as follows:

1. Khutbah is speech delivery before Friday prayer consisting of Islamic principles (Rukun), conditions, types, significance, provisions and practices in the processes of pre-, while- and post-speech delivering. According to the provision on taking part Friday sermon, its content is regarded to be part of preaching of Islam providing knowledge, advice, and reminders to those who listen to the sermon in order to solve social problems. Moreover, Friday sermon is considered the potential in social development.

2. The findings according to the attitudes towards Khatibs' speech delivery and the attendees' suggestions show that Khutbah is part of Islamic dissemination (Dahwah) affecting those who listen attentively. Furthermore, Khatibs skillfully and professionally convey messages which are digested to be easily understood for them. The contents are mainly focused on Islamic beliefs (Aqidah), Islamic principles which extract from al-Quran and al-Sunnah, Islamic practices, remembrance of Allah (Zikrullah) and remembrance of the Day of the Judgment (Aakhirah Day).

3. The content of Friday sermons appears to be knowledge and information analyzed and summarized by Khatibs, and it is basically rearranged to be new essays focusing on advice and reminders which the attendees can apply in their

daily lives following Islamic principles and fear of Allah (Taqwa) towards morality and ethics which lead to be sustainable development.

4. The findings according to the analyses of the questionnaire completed by Khatibs are illustrated that the content of Friday sermons is blended knowledge of advice and reminders to Friday prayer performers. Khatibs use this precious occasion to convey messages which are beneficial for them in both this world and the hereafter. Even though, to some extent, it is read from certain written texts, they attempt to systematically simplify the language to be more interesting in particular a congregational Friday prayer which is a weekly prayer for all Muslims.

5. The findings from the analyses of the questionnaire completed by those who listen to Friday sermons show that they are diverse in respect of age, education, occupation, content comprehensibility and language. Besides, the language used in the speech delivery should be their dialect and the content should be certain weekly issues occurred in the community prioritizing knowledge and religious advice and integrating religious practices, mental refinement, morality and ethics. The speech delivery is ranged between 15 to 25 minutes, and the short sermon seems to be more preferable.

6. The potential of Friday sermon for social development relies on Khatibs' ability of the speech delivery which can benefit the attendees. Eighty- five percent of the informants responded that the obtained knowledge from the speech is basically known knowledge which they used to learn and acquire from current social media. However, it can be acceptable for them to listen to speeches repeatedly since they can be righteous advice and the religious issues, to some extent, do not have to be new. Certain topics which have been covered can be restated in the Friday sermon if they are applied efficiently and practiced consistently. On the other hand, fifteen percent of them responded that the content of the Friday sermon is new, and they never hear elsewhere and make them interested in it and follow it attentively.

عنوان البحث	دور خطب الجمعة في تطوير المجتمع دراسة ميدانية في المحافظات بجنوب تايلاند
الباحث	محمد قايا
التخصص	الدراسات الإسلامية
العام الجامعي	2017 ميلادي

مستخلص البحث

يهدف هذا البحث لدراسة معنى خطبة الجمعة وأحكامها ومناقشة آراء الخطباء والمصلين المستمعين حول دورها في تنمية المجتمع في المحافظات الجنوبية وهي دراسة تكاملية مزدوجة في الجمع بين أصالة المصادر والمراجع المعتمدة وبين مقابلة الأشخاص المتعلقة بإلقائها ومستمعها ثم تحليل آرائهم تحليلاً تفصيلياً، وقد تمحورت نتائج البحث على النحو التالي:

1. الخطبة هي كلمات توجيهية دينية ملقاة على مسامع المصلين قبل صلاة الجمعة، لها أركان وشروط وأنواع وأهمية وأحكام تتعلق بالخطباء بما قبل الإلقاء وأثنائه وبعده، ولها أحكام تتعلق بمستمعيها. والخطبة في ذات نفسها نوع من أنواع دعوة الجماهير في إعطائهم المادة العلمية والتوجيهية والإرشادية وتزكية النفوس، وعرض المشكلات وحلها بما لها من دور في تنمية المجتمع.

2. صدرت نتائج تحليلية حول إلقاء الخطبة وإدلاء آراء المصلين المستمعين لها واقتراحاتهم ضمن ثمرات دعوة الجماهير إذا اهتموا بها اهتماماً جيداً خاشعين فاهمين، وكانت تأدية الخطباء في الوقت نفسه بأداء وإلقاء متميز وأسلوب جاذب؛ بالتركيز فيها على الأمور الدينية بمرجعية الكتاب والسنة، وحثهم على أداء العبادات وذكر الله ﷻ والأمور الأخروية، حيث يفهمها المستمعون بسهولة.

3. إن مضامين خطب الجمعة عبارة عن مجموعة من العلم النافع والمصادر الموثوقة التي يقوم الخطباء بدراستها وتحليلها ثم يلخصونها بأسلوب إنشائي ثم يلقونها إلى المتلقين والمستمعين بأسلوب توجيهي وتثقيفي ليستفيدوا منها استفادة مثمرة صحيحة منسجمة بالأمور الدينية المؤدية إلى تقوى الله I والتخلق بالأخلاق الكريمة ثم إلى تنمية المجتمع المستدامة.

4. محصلة نتائج مقابلة الخطباء واقتراحاتهم بأن مكونات الخطبة فيها علم وتوجيه وإرشاد للمصلين، وقد انتهزوا تلك الفرص الذهبية بإدلاء ما يفيدهم دُنْيَوِيًّا وَأُخْرَوِيًّا واستخدمهم

الأسلوب اللغوي الذي يفهمه الجميع وبوضع مضمونها الإنشائي؛ وإن كانوا قارئين من المواد المكتوبة ولكنهم يجذبون مستمعهم جذباً تبيينياً في لحظة اجتماعهم الأسبوعي.

5. محصّلة نتائج مقابلة المستمعين المصلين ومقترحاتهم - على تفاوت. أعمارهم ومستواهم الدراسي والمكتسبات والمفاهيم واللغوية - بأنّ خطبة الجمعة ينبغي أن تُلقَى باللغة المحلية المفهومة والتركيز على أقرب الأحداث. التي تحدث في قراهم ومجتمعهم وبما حولهم من الأحداث الأسبوعيّة والتركيز بالعلم النافع الجديد والتذكير الديني بالإضافة إلى أمور العبادات وتركيز النفوس والتخلق بالأخلاق الكريمة من خلال العناوين والعناصر المختلفة، ثم طرح وعرض المشكلات وتقديم سبل حلّها، ومن الأحسن أن يستخدم الخطباء وقتاً كافياً ما بين 15-25 دقيقة والخطب المختصرة خير من الخطب المطوّلة.

6. إن دور خطب الجمعة في تنمية المجتمع يقع على عاتق الخطباء الماهرين القادرين على إلقائها بأسلوبٍ مثمر؛ حيث يستفيد منها المستمعون بشكلٍ كافٍ، وقد أدلى المصلون من خلال استفتائهم؛ بأن 85% أجابوا أن العلم الثابت في خطبة الجمعة هو علم معلوم من شبكة المعلومات المتوافرة، والخطباء فقط يجمعونها ثم يضعونها بأسلوب جديد، والخطبة نفسها تتمحور حول الموضوعات المكررة استمعها المصلون مرات عديدة، وقد أدلوا باستفتائهم أنّ 15% أجابوا أن العلم المثبت فيها هو من قبيل العلم الجديد الصالح النافع لم يستمعوا من قبل، وأنهم يرغبون في الاستماع إليها والمتابعة لها بصفة مستمرة.